

is zegt over
plaats blijft
n de groote
reconstruc-
dat zich heeft
ctie van dit

at voor hen,
ij de dingen,
zij roepen:
(22¹), het
redergebort
te geven met
ng niet alle
rediging van
an zijn men-
le systemati-
n, tegen die
le raadsplan,
hooger leven,
e tot Babylo-
lar ruïneering
eid van den
van praed-
God, die zijn
groote lijnen
tot wie de

ekenis. Troel-
disme verwe-
t als „agent
i deze klacht
man, om te
turnoodwen-
n den mensch
onafwendbare
oet dan niet
rikkelijk sys-
g suggereeren
dat wij, men-
agenten tegen-
chten, die de
nnatie?

vorm gesteld
het antwoord
men, het ge-
od vermoordt
men hem op,
an de wereld,
le, voor inter-
ening en ver-
is zijn eenige
t zijn God niet
dan tegenover
ng? Wat in de
rde gebonden
o legt men het
achteloosheid,
oor, met welke
ks-universiteit
id rustig: „dat
in de wisseling
het lot, godde-
te aanvaarden
oordeligheds-
wereld bleef,
het gebied der
vormen scheen
een hoogmoed,
als elementair
taal idealisme
Christus zegt:
is“, dan weet
aruit niets an-
rumzalige: „Wat
luide Christus
vragen“. Ten-
daagsche volks-
Charron en de
generlei belang
kortstondig en
oovigen konden
oosheid der we-
traf, waartegen

alvinisme voor-
oeschikking
en zou dan ook
te juist bij uit-
tematische boek
Bijbel besluit
et verschijnsel
en, dat n.l. het
aent tegenover
te doen van alle
darheid, ook in
oomsche ide-
theorie — toont
als hij, in orga-
eigen loon ver-
soo den arbeids-
wustheid. Maar

lisme van Troelstra,
th. & Van Dijk's
al Conflict in de
M. 15, 16. Merk-
praak wel in een
wagang den persoon
ht.

Calvin daartegenover heeft naar voren geschoven de volstrekte souvereiniteit van God. Bij ZIJN God kan men niets verdienen, niets ook veranderen in zijn voorgenomen plan. Niet met Hem meewerken, alleen onder Hem zwoegen, kan de mensch. En zoo blijft noodzakelijkerwijs de sociale arbeid van den Calvinist, den praedestinatie-mensch, altijd van den kleinen stijl. Wel heeft het Calvinisme menschen gekweekt, die met alle macht zich gaven aan het maatschappelijke leven: doch eigenlijk was dit sociale streven het kleinste, wat zich denken laat. Voor den Calvinist toch is het geloof aan de zaliging van het eigen leven bij God nooit aan den twijfel onttrokken; en daarom is zijn dagelijksche moeite voor het stoffelijke leven niets anders dan een zichzelf bedwelmen; om zich over de vragen, de martelende vragen, van de eeuwigheid, heen te werken, gaat hij zich vermoeien met de dingen van den tijd. Maar daarmee is het benepene, het beperkte van zijn maatschappelijk werk dan ook in zijn zelfzuchtige naaktheid tentoongesteld. Wie op den tijd zich werpt, alleen maar om de kwelling van de eeuwigheid zich van het lijf te houden, die heeft voor de groote wereldverwachting en voor de kruisvaart ter vernieuwing der wereld weinig of niets te geven. Cultuurhaat, wereldverachting, wantrouwen in den medemens en veel meer andere factoren hebben den Calvinist wel tot bourgeois, maar niet tot wereldveroveraar en wereldgenoezer kunnen vormen¹⁾. Werktuigen Gods te zijn²⁾, dat besef heeft Calvin en de zijnen afgestompt en schuw-hooghartig doen staan tegenover elke poging tot reformatie, die het aangezicht der aarde zou willen vernieuwen.

Nog eens, hier is het de plaats niet om de onwaarachtigheid van deze doemvonnissen over het Calvinisme ten toon te stellen. Het is niet waar, dat Calvin's praedestinatie-geloof den mensch tot werktuig gesteld heeft onder God. Een werktuig is dood, maar een mede-arbeider leeft en werkt organisch. Welnu: „Gods mede-arbeiders te zijn, dat thema is Calvin in de ziel gezonken; en zijn praedestinatie-geloof heeft hem niet belemmerd, wel geholpen in de uitwerking van dit thema. Zoo aanvaardt juist de calvinistische levensbeschouwing een levenstaak, waarbij de hoogste spanning der ziel ontwaakt in het besef, dat er een roeping ligt tegenover heel den kosmos op dien mensch, die den kosmos om zijnenwil hoort zuchten, en die Gods stem hoort roepen, dat hij zal ingaan tot Gods sabbath: want Gods sabbath breekt pas aan, als de kosmos vernieuwd, het heelal tot wedergeboorte gekomen is. De psalm, die begint met de belijdenis, dat onze wereldopbouw vruchteloos is, als God niet zelf in den bouw de eerste is, eindigt met het krijgshaftige beeld van den man, die zijn pijlkoker vult, die zijn zonen de wapenrusting aantrekt tot verovering der wereld voor zijn en hun God. (Ps. 127; vgl. 1 Cor. 3^e, Hebr. 4de, 11^e).

En als zoo heel de bijbel door op talloze plaatsen de wilsdaad van den mensch juist geprikkeld wordt door de prediking, dat God werkt, zoowel ons willen als ons werken (Phil. 2), dan komt ook het laatste bijbelboek deze dogmatische gedachte uitwerken in apokalyptischen zin.

Zeker, dit laatste boek heeft een wereldprogramma zijn lezers voorgelegd.

Het is ongetwijfeld eschatologisch: kom Heere Jezus, kom haastig (22¹). Maar het heeft ook de zekerheid, dat de dag van vandaag zwanger is van de groote toekomst: Jezus zegt niet: ik zal komen, in een punt des tijds, maar ik kom, actueel, elk oogenblik (22²⁰).

De Openbaring, o zeker, predikt een toekomst, die zich eenmaal zal ontdekken als volkomen getrouwe afspiegeling van Gods besluit: het oordeel zal worden gesproken naar hetgeen „in de boeken geschreven is“ (20¹², 13). Maar evenwijdig daarmee loopt de andere lijn: het zal over de menschen komen naar hun werken (20¹³).

Het is waar: de Apocalyps schijnt fatalistisch; vooral in het vreeselijke woord, waarin de verscheping der antithese tusschen goed en kwaad, tusschen rechtvaardig en onrechtvaardig, als onontwijkbaar wordt overgegeven aan lijdzame zielen (22¹). Maar schijn bedriegt: de vermaningen zijn telkens uitgegaan tot het kleine hoopje adventskinderen, om niet te neigen naar het graf, ook al was het voor hun oogen reeds gegraven, maar om te doen de eerste werken 2); er zit toch wel jeugd in dat woord; hier is geen moraal, die, wat toch verloren is, men ook maar prijsgeeft, doch die het stuur weer ombuigt in den rechten stand, zelfs als het lek in het schip geslagen is... wees wakende, en versterk het overige, dat sterfen zou... (3^e).

Zeker, dit boek der ontknooping laat ons zien, dat van volkerenvrede niet te droomen valt. Maar het wil geen christendom, dat wegschuilt en zich uit de gevloekte wereld terugtrekt: van den vrede en de gerechtigheid moet het wederom profeteeren voor³⁾ vele volken, natien, talen, tongen; de pro-

fetie heeft dus een universeele wereldroeping; en haar arbeid zal het „boekje“, dat van het groote boek een onderdeel, het laatste hoofdstuk vormt, zijn uitwerking moeten geven in de historie. Werkelijk, hier heeft de christelijke profetie in dagen van wereldcrisis een andere taak gekregen, dan het strooien van tractaatjes uit een vliegmachine op een zomeravond.

En waar zou het einde zijn, als we alles wilden noemen? Gods getuigen kunnen en mogen aan wat God spreekt, niets toevoegen en ook niets eraf nemen, want de inhoud der profetie zal van Godswege onveranderlijk zijn tot den jongsten dag. Toch moeten zij hun getuigenis „volenden“, er uit halen, wat er in zit, van hun eigen gezichtspunt uit (22¹⁸, 11^e). — Het voorhof van den tempel is aan de heidenen gegeven (11^e); maar de profetie keert zich toch tegen hen (10¹) en laat niet over aan de verdorpen, wat ten doode schijnt opgeschreven (11^e). — Er is een rusten in Gods wil, zoo vaak uit zijn volvoering Gods majesteit schittert: een halleluja-roepen als zijn oordeelen zijn gekomen (19^e); maar zoolang het gericht niet voltrokken is, komt niet het halleluja-geroep, doch de bekleeding met een zak (11^e), een treurgewaad, waarmee de getuigen niet alleen protesteeren tegen den geest der eeuw, maar ook appelleren op haar conscientie. — De meetroede van Gods volstrekte welbehagen, dat in cijfers vastlegt het onontkoombare wereldlot (11^e), loopt parallel met het zwaard des Woords, waarmee Christus' getuigen optreden voor het front der wereld; en als zij vallen, dan liggen ze op de straat, eigenlijk staat er: de breede straat der groote stad; zoo bewijst de plek, waar ze gevallen zijn, dat hun strijd tot het laatste moment toe gezocht heeft het centrum van het wereldleven en niet de achterafpositie (11^e). — De wegen der zonde zijn onnaspeurlijk, ze zijn verborgen (17^e) en veel is verzegeld in de historie (10^e), maar toch moet wie verstand heeft, rekenen en de tekenen der tijden onderzoeken (13^e). — De antithese zal vanzelf zich toespielen (22¹), maar de gemeente moet actief haar ook tot openbaring brengen (18^e). — Wie verzegeld is door God, wordt niet beschadigd (9^e), maar welzelig is hij, die gedurig vrees, en die ervaart, dat Gods boek zoet in den mond, maar bitter in den buik is, dat dus de totaliteit van Gods werk zoet, maar de bijzonderheden van den weg ter wereldverlossing bitter zijn (10^e, 10^e). — Uit de ure der verzoeking zal de Christus de zijnen verlossen (3^e); maar terwijl de vrienden van Babel als de vrouw van Lot hunkerend van verre staan, daar zijn zij, aler Babel verging, uit haar gegaan, als Lot (18e), bang als ze waren, hun kleederen te bevleken (3e, 16e). — Hun lijdzaamheid in het ondergaan van wat ook hun opgelegd is, is groot, maar hun activiteit, hun werken, worden in één adem daarmee genoemd (1e, 2e, 10e, 3e, 13e, 14e). — De menschen bekeeren zich niet, maar elke daarna volgende prediking bedoelt toch ze tot bekeering te wekken (9e, 16e, 11e), want het oordeel is steeds weer voorbereidend. De ruïne, de ontreddeering wordt een feit, doch tusschen haar en het eindoordeel blijft nog een weg, een afstand, openliggen, al is die dan ook kort. Zelfbezuiniging, bekeering wordt nog mogelijk gelaten. De zichtbare ruïneering van wat de cultuur in schoone lijnen opgetrokken heeft (18^e) komt nog vóór de eindbeslissing (18^e, 2^e, 13^e, 21^e) en roept dus nog tot de wereld: bekeer u en leef! Er zal geen tijd tot omkeer meer zijn (10^e) en alles moet haast geschieden (1^e); maar uit elk zevental ontwikkelt zich toch weer een ander zevental: uit de zegelen de huzijnen, uit de huzijnen de fiolen, uit de fiolen de gerichtsacte in onderscheiden bedrijven.

Zoo is alles eschatologisch in dit boek, maar ook alles actueel. Het is alles vol van den raad van God, maar wie het leven in Hem vindt, werkt aan de wereld, die van God nog niet verstooten is; zoo lang het voor hem dat is. Het Boek der Openbaring is de wraak Gods over alle Jona-zindheid: Ninivé zal niet leven; maar wie het de gramschap van God aanzegt, moet er voor werken, er voor bidden. De geschiedenis is van God; elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad, maar ook genoeg aan Gods genade, die haar drager geen quietief biedt in stormgetij, of het motief komt er in mee.

Niet het christendom, dat aan dit boek getrouw blijft, zal ophouden een zuurdeeg te zijn. Juist de belijdenis van den soeverainen God, waarmee de bijbel zich besluit, prikkelt tot krachtigen arbeid, ook voor het wereldleven.

Ons geslacht moge weten, wat het doet, wanneer het dit boek van Johannes op zij werpt. „Predikt het Evangelie — van Arbeid, Strijd en Klassehaat — aan alle creaturen“, zoo roept het ons toe⁴⁾. Maar boven dit alles zit Hij, die ook in dit oordeelsboek uitgaat, om het evangelie van geloof, hoop en liefde, van Vader, Zoon en Geest, van rechtvaardigmaking, heiligmaking en heerlijkmaking aan alle creaturen te prediken.

En wie dit boek ondergaat, wordt er door bevrijd.

¹⁾ G. Mannoury, Wijsnat. Filosofie en Socialisme. P. Noordhoff, Groningen. 1924.

Zijn toekomstverwachting is somber, maar zijn arbeid blijft jong, zijn program wordt nooit afgewerkt, en toch zal hij straks overgaan tot de ontdekking, dat zich alle ding harmonisch heeft geschikt aan de voeten van dien God, die door stormen heen zich het zevental der volkomenheid telt, totdat de eeuwige sabbath licht, die den „eersten“ dag der opstanding opvoert in eeuwige jeugdverblijding.

En tegenover een onrustig geslacht, dat nooit antwoord krijgt op de onzekere vraag⁵⁾, of Karma misschien een nieuwe bladzijde opslaat in de geschiedenis (maar wat bij Karma nieuw is, is toch weer het oude) staat de blijdschap van het morgenkind, dat zijn Vader wacht, die hem een nieuwe stad bereidt door donkere dagen heen, dagen, waarvan toch altijd weer het avondlied in vertrouwen zal zijn, dat Gods goedertierenheden elken morgen nieuw zijn.

Die ooren heeft om te hooren, die hoore.
K. S.

⁵⁾ Dr F. Oasendowski, Dieren, Menschen en Goden. Den Haag. Leopolda Uitg. Mij bl. 214.

WIJSBEGEERTE.

Ondanks gevaren toch noodzakelijk.

III (Slot.)

Ons Gereformeerde volk is in menigerlei opzicht anders dan de massa. De massa leeft oppervlakkig. Maar onze menschen zijn door heel hun opvoeding, door hun kerkelijk leven, door het catechetisch onderwijs, door hetgeen ze op de jeugdverenigingen meemaakten, door allerlei, dat anderen niet zoo kennen, er aan gewoon geworden, om over de dingen na te denken. Speciaal om den samenhang der dingen na te speuren en om te zoeken naar het oorzakelijk en het doelmatig verband der dingen. Causaliteit en teleologie mogen woorden zijn, die zij niet zoo onmiddellijk begrijpen, de zaak waar het om gaat kennen onze menschen wel degelijk.

Bovendien zijn zij er aan gewoon geworden, om kleinere dingen tot algemeene principia te herleiden. De leuze heeft voor hen meestal maar matige bekoring en weinig invloed. En dat een beweging als het socialisme op onze Nederlandsche Gereformeerden zoo weinig indruk maakte, zoo weinigen althans van hen meesleepte, is vooral daaraan te danken, dat onze menschen beter dan die van één andere richting wisten en verstonen, dat achter de socialistische propaganda een levensbeschouwing staat, die de hunne vijandig is.

En hun grondbeginselen houden onze menschen vast.

Vandaar dan ook, dat elke reformatische actie moet beginnen met op die grondbeginselen te bouwen. Anders zal ze geen invloed oefenen.

Dat heeft b.v. de moderne Prof. Scholten met zijn „Leer der Herv. Kerk“ heel goed begrepen. Ook al mislukte zijn poging inderijd. En door zich schijnbaar bij die grondbeginselen aan te sluiten kon de Groningerichting in de eerste helft der vorige eeuw zooveel invloed winnen. Schoon de afgescheidenen het bewijs leverden, dat er velen waren, die ook zelfs hier schijn van wezen wisten te onderkennen. Zij, met vele anderen.

Waar nu evenwel het zoeken naar den eersten aanleg der dingen, het naspeuren van de grondbeginselen van een richting, onze menschen als in het bloed zit, daar kan het niet anders, of zij zijn dankbaar, wanneer zij, bij het pogen om de hedendaagsche stroomingen te zien in wijsgeerig licht, hulp ontvangen.

Neen, dan denken ze niet, dat ze wijsgeeren zijn.

Dr Kuyper heeft zeer vele wijsgeerige gedachten populair gemaakt.

Ook Dr Bavinek met hem en na hem.

Maar nimmer kon ons volk beschuldigd worden, dat het bij het ontvangen van een ruimeren blik over de dingen, te groot werd, en dat het zichzelf ontgroeiende. Men was dankbaar voor hetgeen men te hooren kreeg. En juist eerst dan, wanneer men wist, welk een gevaar er achter een schijnbaar onschuldige verschijning school, was men in zijn kamp tegen datgene wat bestreden moest worden, vol ijver en vol vuur, en... vol trouw.

En misschien is men in onze dagen wel daarom zoozeer onverschillig voor onderscheiden zaken, wijl men niet ziet, om welke groote vragen het gaat.

Maar zal men dat leeren verstaan, dan is het zeer beslist noodig, dat er voor onze menschen, die zoo gaarne willen meeleven, een mogelijkheid is, om zich, naar de mate van hun bevattings, op de hoogte te stellen van de groote vragen, dus speciaal van de wijsgeerige problemen, waarom het gaat.

Achter allerlei verschijnsel toch ligt in onzen tijd een wijsgeerige strooming.

Ook achter de richtingen, die zich binnen de grenzen van het gereformeerde leven kunnen uitspreken, staat een bepaalde wijsgeerige beschouwing.

En het is noodig, dat onze menschen daarvan iets weten.

¹⁾ Max Scheler, Vom Unsturz der Werte, Leipzig, Der neue Geist-Verlag, 1919, 2e Band, S. 314—317.

²⁾ Max Scheler, Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik, 2e Auflage, Halle a. d. S., Max Niemeyer, 1921, S. 57.

³⁾ Ook te vertalen „met betrekking tot“. Vgl. 10¹, 2e, 4e.

Er is meer dan één richting, meer dan één school van wijsbegeerte, die in onze dagen aan invloed wint, ook in onze kring. En we zijn er van overtuigd, dat onze menschen in deze dingen belang stellen.

Verschillende uitingen, die in de laatste jaren de aandacht trokken, staan immers niet op zichzelf. Ze zijn symptoom daarvan, dat bepaalde richtingen ook onder ons school beginnen te maken.

Nu zegge men niet dadelijk: maar dan is er iets ongereformeerd aan de hand.

Er is niets, dat velen meer avers maakt van het doen meelevens van ons gereformeerde volk, dan dit, dat er onder dat volk enkele heethoofden zijn, die iemand, die het met den een of anderen epigoon niet eens is, onmiddellijk maar voor ongereformeerd schelden. Zulk doen verarmt de menschen zelf, want op die wijze vervreemdt men degenen, die ook wetenschappelijk voor ons gereformeerde volk zooveel kunnen beteekenen, van zich.

Maar ter andere zijde mag niemand er voor vreezen, dat zijn meening voor het oor van heel ons volk openlijk en eerlijk wordt gehoord.

Om meer dan eene reden niet.

Ten eerste toch zal iemand, die een gevestigde meening heeft, die ook open en eerlijk kunnen en durven zeggen, en zal hij die meening ook voor het oor van onze menschen, die toch ook zijn menschen zijn, durven verdedigen. Wij schuwen als gereformeerden nimmer de openbaarheid.

Ten tweede is er in ons volk, onder onze menschen, een heel eigenaardig iets. Dat „iets“ zal ik door een voorbeeld trachten te omschrijven. Ik hoorde eens van iemand, die burgemeester werd van een vrij belangrijke plaats. Toen aan een vriend gevraagd werd: zal hij dat bolwerken, ook als anti-revolutionair, en als gereformeerd menschen, — was het antwoord van dien vriend: och, zoo heel knap is-ie niet, zoo heel veel weten, doet-ie ook niet; maar hij heeft dat gereformeerde knobbelje, dat goeie gereformeerden meestal hebben — hij voelt, wanneer het verkeerd gaat, en hij ruikt de ketterij, ook al weet-ie niet precies, wat er nou aanbrandt...

Zie, dat eigenaardige heeft ons volk, hebben althans velen van onze menschen.

Hierin ligt ongetwijfeld een gevaar. Dit n.l. dat sommige woordvoerders spoedig, te spoedig, gaan schreeuwen, en anderen het zwijgen opleggen vóór den tijd. Daarom moet ook hier nimmer gewerkt en gesproken worden zonder het noodige correctief.

Maar aan d'andere zijde is het waar, dat dit belangrijke element, die belangrijke factor, dat „gereformeerd bewustzijn“ van onze menschen, nimmer mag worden veronachtzaamd, wanneer het er om gaat onze gereformeerde kracht verder te ontwikkelen.

Ook daarom is het alzoo goed en nuttig, noodig zelfs, verschillende wijsgeerige vragen voor het gereformeerde publiek te bespreken. Niet in den debat-toon, maar als ernstige onderzoekers, die elkander niet verketteren, maar wel elkander willen helpen.

Met een enkel voorbeeld zij het ten slotte ons nog vergund duidelijk te maken, waarom het nuttig is, dat ons volk kennis ontvangt van wijsgeerige vragen, zal waarlijk de reformeerende actie invloed kunnen oefenen, en zal men inderdaad verder komen.

We noemen voorbeeldsgewijs de opvatting omtrent de inspiratie van de Schrift.

Indien er één belangrijk punt is, dat besproken dient te worden, dan is het wel dit.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Rondom de Bijbelsche treurspelen van Racine.

III.

Inhoud van de vorige artikelen: Kort overzicht van Racine's levensloop. Het mislukken van Phèdre brengt een omkeer in zijn leven, doet hem het terrein van de toneelkunst verlaten en brengt hem weer terug tot de geslachte gemeenschap met Port-Royal.

Twaalf jaren daarna bezoekt Mme de Maintenon hem, een toneelstuk te schrijven voor de leerlingen van het instituut Saint-Cyr. Uitwijding over Mme de Maintenon en haar verhouding tot Lodewijk XIV.

Mme de Maintenon scheidt de school van Saint-Cyr voor meisjes van den armen adel en wijdt zich geheel daaraan. Op haar verzoek schrijft Racine voor de scholieren Esther. De voorstellingen zijn een groot succes.

Tusschen den Ahasveros van den Bijbel en dien van Racine is een groot onderscheid, dat eenedeels voortkomt uit het feit, dat de „klassieke“ kunst zich niet julaat met de locale kleur.

Er was, evenwel, nog een motief om Ahasveros minder wreed en willekeurig, minder „oostersch“ voor te stellen dan hij in werkelijkheid moet geweest zijn: het stuk, waarin een machtig vorst een eenvoudig meisje tot zijn vrouw maakt, moest worden gespeeld in tegenwoordigheid van een machtig vorst, die een arm vergeten schepsel, — een weduwe, immers, door een mismaakt dichter onverzorgd achtergelaten — ter vrouwe had genomen. De analogie drong zich aan alle toe-

Maar nu heeft ook deze kwestie, hoe zuiver theologisch ze ook schijnt, wel degelijk een filosofischen achtergrond.

De gedachte van de mechanische inspiratie moet hoe langer hoe meer worden opgegeven, en al meer komt men er toe, om de schriftuurlijke idee van het organisch werken Gods naar voren te brengen.

Dit heeft evenwel een historie.

Prof. Baynck wees daarop in zijn: „Wijsbegeerte der Openbaring“.

Het begrip van de „transcendentie“ Gods, de leer, dat God staat boven alle dingen en onafhankelijk van alle dingen, heeft in den loop der jaren een wijziging ondergaan. Niet alsof ten principiële de opvatting een andere zou zijn geworden, maar er is ook hier reformatie, verder-groei gekomen.

Onder invloed van het deïsme, dat God ziet als de horlogemaker, die zijn werk afmaakt, en aflevert, en het dan laat loopen, zoo het verder loopen wil, werd men wel genoodzaakt over het werken Gods dieper na te denken.

Wanneer nu b.v. de inspireerende werking Gods, waardoor de Schrift tot stand kwam, die was, van zulk een God, die dat Woord uit zich vloeden deed, zonder zich organisch te bedienen van de middelen, die aanwezig waren, dan verliezen wij bij de Schrift den God, die immers werkt in al Zijn schepselen, en die ter uitvoering van Zijn Raad Zijn schepselen gebruikt, als redelijke wezens.

Dan komt bovendien de wordingshistorie van den Bijbel te staan buiten de historie van de wording van het heden. Dan komt de immanentie Gods in het gedrang.

Maar om nu de zuivere verhoudingen hier aan te geven, was eerst een eeuw van strijd op wijsgeerig erf noodig. Zoals in de eerste eeuwen van de christelijke kerk de formuleering van de belijdenis meestal middellijk te danken was aan het feit, dat een of andere ketter een daling verkondigde, zoo ook is een juist inzicht in het probleem van de inspiratie der Schrift te danken aan een strijd tegen de wijsbegeerte van het deïsme en van het pantheïsme.

In den strijd tegen het laatste zijn we blijven vasthouden, dat Schepper en schepping essentieel en kwalitatief van elkander verschillen. De tijd is niet te herleiden tot de eeuwigheid, en de wereld niet tot God.

Maar ook is het waar, dat wij „in God leven, en in Hem bewegen we ons, en zijn wij“. En „Hij is niet ver van een iegelijk onzer“.

Godsopenbaring en Schrift zijn dan evenwel niet hetzelfde.

Er is op deze wijze een algemeen en een bijzondere openbaring.

Och dan kunnen ook die twee weer niet los naast elkander staan. De bijzondere Openbaring in de Schrift groeit dan op den bodem van de algemeene. Uit den gang van de algemeene openbaring groeit dan door de bijzondere leiding Gods, de bijzondere openbaring uit. Niet vanzelf, maar door de leiding en de openbaring van God zelf. Zoo blijft er evenwel relatie tusschen 't geen God doet op het terrein van de algemeene en 't geen Hij doet op het erf van de bijzondere genade.

En op het erf van die bijzondere genade doet Hij dan ook weer Zijn Woord, in den vorm, in welken het is te boek gesteld, groeien.

Baynck omschreef dat nieuwe gezichtspunt in tegenstelling met het oude aldus: „Oud- en Nieuw Testament worden minder uit hun milieu geïsoleerd en toonen verwantschap met godsdienstige voorstellingen en gebruiken bij andere volken; is-

schouwers op: Ahasveros = Lodewijk XIV, Esther = Mme de Maintenon. Iedereen begrijpt, dat daarom alleen de al te ruwe kanten van den oorspronkelijken Ahasveros moesten worden afgevlod. Het geheele hot toch keek den Zonne-koning naar de oogen. Elk dichter maakte op zijn beurt een diepe buiging voor hem: Racine, Corneille, Molière, Boileau. De eenige, die niet neigt is Saint-Simon, maar diens geschriften worden eerst dertig jaren na den dood van Lodewijk XIV uitgegeven!

Racine heeft de actie van zijn Esther verdeeld over drie bedrijven. In elk der bedrijven is een hoofdmoment van het Boek Esther verwerkt.

De kern van het eerste is Mordochai's bezoek aan zijn nicht, waarin hij haar de ontzettende boodschap brengt van het decreet tot uitroeiing van gansch Israël.

Het tweede bedrijf groepeerde zich om de vraag van Ahasveros aan Haman: „wat zal men den man doen in wien de koning zijn welbehagen heeft“. De dramatische ontroering bereikt in het tweede bedrijf haar toppunt bij het ongevraagd binnenkomen van Esther in de troonzaal.

Het derde bedrijf brengt den maaltijd, waarin Esther den snoeden Haman ontmaskert; daarop volgt de van allen bekende ontknooping.

Ik zou het kader van een kleine reeks Reformatie-artikelen stellig zeer ver overschrijden als ik overging tot een nadere analyse van het schoone treurspel van Racine. Een ieder, die er voldoende belangstelling voor heeft, kan het zelf voor een geringen prijs aanschaffen. Over enkele weken verschijnt bij Meulenhoff een schooleditie van Esther, die ik zelf het genoegen had te bewerken. Ze is

raël staat met de Semiëten, de Bijbel met Babel in verband.“

Nu blijft hij dit al de openbaring Gods van een geheel eigen natuur; de Inspiratie der Schrift wordt niet verdoezeld, maar integendeel het inspiratiebegrip wordt verdiept en verrijkt.

Men leert verstaan, dat de Inspiratie organisch is.

Dit alles nu zal ons volk eerst dan verstaan; de wijziging in de voorstelling zal eerst dan gemeengoed worden, wanneer men deze dingen — naar de bevatting van de gereformeerde menschen — hun onder 't oog brengt; wanneer zij zich in den gang der gebeurtenissen kunnen inleven.

Ook daarom is het noodig, dat ons volk min of meer wijsgeerig zich kan oriënteren.

Wij kunnen alzoo concludeeren:

In den strijd tegen andere richtingen, die steeds op een of anderen wijsgeerigen grondslag zijn gebaseerd, heeft ons volk eenige kennis van wijsgeerige vraagstukken noodig. Om deze richtingen principiële te kunnen bekampen, en om het kwaad in het hart te kunnen aanvatten.

Voor de ontwikkeling van eigen Gereformeerd leven is het kennis-nemen van den gang van de beschouwingen in „de school der wijsbegeerte“ noodzakelijk.

Ons volk, ons gereformeerde volk, kan de weelde van deze ontwikkeling dragen.

Onze menschen vragen er om.

En aan hun verzoek moet worden voldaan.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

Jan Ligthart. Verspreide Opstellen.

We onderbreken voor ditmaal den gang van de artikelen-serie over „Christelijk Beginsel en Moderne Letterkunde“, ten einde plaats te maken voor de bespreking van een paar boeken, die al eerder behandeld hadden moeten worden, de twee deeltjes „Verspreide Opstellen“ van Jan Ligthart, die in tweeden druk verscheen.

Het bekende „Ligthart-comité“, dat bewerking en uitgave beoogt van de nagelaten geschriften van den gevierden paedagoog, heeft in samenwerking met Wolters' Uitgeversmaatschappij een volksuitgave bezorgd van de bloemlezing uit Ligthart's artikelen, die in „School en Leven“ en „Het Nieuws van den Dag“ verschenen. De bedoeling was in nog wijder kring, dan men met de eerste editie bereikt had, dit werk van Jan Ligthart belangstelling te doen vinden.

Aan sommigen onzer lezers zullen deze bundeltjes bekend zijn. Eenige jaren geleden, toen de Ligthart-lectuur aan de orde van den dag was, zijn ook deze opstellen veel gelezen, naast de studie over „De kleine Johannes“, de autobiografische mededeelingen „Jeugtherinneringen“, „Over Opvoeding“ e.d. Het is dan ook niet m'n bedoeling een opsomming te geven van den inhoud der keurig uitgegeven deeltjes, want die is, voorzoover ik kon nagaan, niet zoo heel veel veranderd. En bovendien, titels zeggen zoo weinig. Ik wil liever trachten het beeld van den auteur te doen zien, zooals het uit enkele van de mooiste artikelen spreekt.

Taartoe kies ik de stukken „De Moeder“ en „Waarheid in de opvoeding“.

Wanneer Ina Boudier-Bakker in haar onvolprezen brochure „De moderne vrouw en haar tekort“ het wzen teekent van het moederschap, is het de vrouwelijke psyche, die haar analyse zoo bijzonder mooi doet zijn. Maar als Jan Ligthart een ontleding geeft,

voorzien van een beknopte inleiding over Racine en zijn werk en tevens van een uitvoerige woordenlijst, die voor velen het vervelende snuffelen in een dictionnaire overbodig zal maken.

Toch moet ik hier nog een paar opmerkingen geven over het stuk zelf. In de eerste plaats deze: De actie wordt herhaaldelijk onderbroken door koorren of reien, die grootendeels gezongen moesten worden¹. Met opzet zeg ik hier onderbroken, want met de actie zelf hebben deze koorren, in tegenstelling met wat men ziet bij de Grieksche tragedie, niets uitstaande; ze zijn als de echo, waarin de gebeurtenissen na-klinken. De Joodsche meisjes, die Esther hebben vergezeld naar Ahasveros' harem, geven in schoone strofen de indrukken weer die de gebeurtenissen waarvan ze getuige zijn, op haar maken. Waarschijnlijk heeft Racine geschreven om zooveel meisjes als mogelijk was bij de opvoering werkzaam te doen zijn. Maar dat neemt niet weg, dat ze buitengewoon mooi zijn en niet al te zeer verkleken bij de psalmen, die den dichter tot voorbeeld hebben gestrekt.

De „grand siècle“, hoe schitterend ook in zijn kunstuitingen, is meer dan een andere arm in lyrische poëzie geweest. De lyriek veronderstelt een op den voorgrond brengen van de eigen persoonlijkheid, een uiten van intieme dingen, dat onverenigbaar was met de harmonische levensopvatting van de menschen uit dien evenwichtigen tijd. De grootheid van een tijdperk laat zich niet

¹ De vorige week hebben wij reeds opgemerkt, dat de muziek gecomponeerd was door Moreau, den organist van Saint-Cyr.

die in zijn niet zulk ligt in dit kennen, r geven kar

De verp te eerder ming is ti le voren, der moed

„Er 't geba lezen, moe w maar verhal taak wen verzo geven ljk we

Dezulke ze weten zamen, kr „Zich aan laten, dat is het we verzorging haar gans ook als de in de huis van versel bestuur: macht“. M warmte in de kinder En dan pr het voorb heid.

Met wan deze plant genen, die waardighe 't Moois de verhou half en h dan zij: z een oorde wereldditer de haas.

Maar zie moeilijke

„Dan ourst heid. Is haar zo standig deijkhe dragen zijn ze op lev komen, Ach, w dringen

Z66 is waar zij ze te maken c voort, zoo haar uit, a vulling van Ziehier, hart, de fji dagoog. W zoo de ess van het k

kennen ui meer groo objectivitei ping van l van het gef „le moi es diehterlike het woord l lyrische po van de gro alleszins v episoden v van de ma

De twee treft de Pr niet in het werd gema meisjes van ding van Ra en toen na aan een ni Caylus, eer verlangen l hebben in beloofden sproken de der vrooml op het bew dezen mon duidelijk in lach niet o

² het eige